

egy fontos valóságemet azonban kétségkívül tartalmaz, mégpedig azt, hogy a nép történeti tudata szakadatlanul fokozódott. Az persze téves, amit a szerző egy más helyen ír, hogy »a parasztság valójában soha sem volt érdekelve az uralkodóosztályok történetében«. Nagyon is érdekelve volt, csak beleszólása volt ritkán. S amilyen arányban fokozódott a lehetőség, hogy beleszóljon a történelem átalakításába, olyan arányban nőtt történeti tudata és tükröződik ez valóban egyre élesebben a folklórnak is. A népbálladák kizárása a történeti folklór sorából ellentmond az osztályharc irodalmi tükröződése elvének és politikai költészeté szűkíti a történeti folklór körét.

Ettől eltekintve — az elvi részben és a különben igen bő, sokszor önálló kis tanul-

mányok igényével fellépő jegyzetekben előforduló kisebb tárgyi tévedések vagy ideológiai bizonytalanságok ellenére — a kötet igen értékes az irodalomtörténet kutatói számára. Az életrajzíró Péter László, az uttörő elvi bevezető író Dégh Linda, a jó jegyzet anyagot módszeresen megszerkesztő Katona Imre és Dégh Linda komoly és szükséges munkát végeztek. Kálmány Lajos írásainak ez a köteté igen hasznos az irodalomtörténet kutatója számára, mert hiszen igaz van a bevezetőnek abban, hogy a folklórisztika kutatóterülete állandóan érintkezik az irodalom területével, helyesebben ugyanazt az anyagot kell vizsgálnia, mint az irodalomtörténetnek a maga szempontjai szerint.

Kardos Tibor

A SZOVJET NÉPEK IRODALMÁNAK MAGYAR BIBLIOGRÁFIÁJA 1951.

Szerkesztette Kozocsa Sándor és Radó György. Művelt Nép Könyvkiadó, Bp. 1953.

Kozocsa Sándor és Radó György szerkesztésében megjelent »A szovjet népek irodalmának magyar bibliográfiája« 1951-es vaskos kötetében közölt bibliográfiai anyag rohamosan növekvő könyvkiadásunk és kulturális életünk egyik kézzelfogható bizonyítéka. Míg az 1945—1949-es évek termését felölelő korábbi kötet *öt év alatt* 548 önálló mű megjelenéséről ad számot, addig a most napvilágot látott 1951-es kötet — amely tehát csak egy év könyvtermését tartalmazza — 236 mű kiadásáról tudósít. Túl számszerű adatok pusztá tényeire a bibliográfia természetesen tükrözi könyvkiadásunk és irodalomtörténetírásunk eredményeit és hiányosságait is.

1951-ben az orosz klasszikus és szovjet irodalom újabb kiemelkedő alkotásai jelentek meg magyar nyelven. A forradalmi demokraták műveiből Dobroljubov, Csernisevszkij válogatott tanulmányai, Belinszkij ragyogó Puskin-tanulmányköteté ad izelítőt az orosz kritika nagy hagyományaiból. A múlt század kiemelkedő nagy írói alkotásaiból megjelentek Lermontov válogatott költeményei, Csehov válogatott novelláinak két köteté és külön egy kötetben drámáinak gyűjtemény kiadása. Nagy mulasztást pótoló könyvkiadásunk, amikor Szaltikov-Scsedrinnek, az orosz szatíra-irodalom kiemelkedő képviselőjének egyszerre egy művét szövegezte meg magyar nyelven: újabb kiadásban bocsátotta közre a »Galavjov család« című regényét, először tette hozzáférhetővé két másik és szatírját, az »Egy város története« és a

»Külföldön« című műveit, emellett kiadta válogatott meséit is. 1951-ben indult meg Gorkij válogatott műveinek 15 kötetes kiadása (a sorozat utolsó kötetei ez év — 1953 — végén jelennek meg); újabb fordításban és jobb válogatásban adták ki Majakovszkij verseit is. A szovjet irodalom népszerű alkotásainak újabb kiadásai mellett több nagy alkotással gazdagodott a magyar nyelven hozzáférhető válogatott regények sora. Megjelent — hogy csak a legkiemelkedőket említsem — Nyikolajeva: Aratás, Trifonov: Diákok, Gladkov: Eskü, Csaikovszkij: Nálunk már reggel van, Polevoj: Arany, Sztrokovszkij: Gyár épül az őserdőben című regénye. E néhány kiragadott példa is világosan mutatja, hogy könyvkiadásunk az orosz és a szovjet irodalom népszerűsítése terén komoly eredményeket ért el.

Az 1951-es év eredményei és az azóta eltelt másfél év alatt napvilágot látott újabb művek kiadása ellenére az orosz klasszikus és a szovjet irodalom magyar kiadása területén azonban vannak még fehér foltok, amelyeket könyvkiadási politikánknak még »fel kell fedeznie«. Az 1952-es Krülov-kiadásnál jóval nagyobb mértékben kellene hozzáférhetővé tenni a nagy orosz állatmeséiről műveit. Az eddig csak szörványos fordításból ismert ukrán forradalmi demokrata, Tárász Sevcenkó is megérdemelné, hogy gyűjteményes kötetben tennék közre műveit. További új kiadásra és főleg új fordításra

várnak a XIX. század nagy íróinak művei. Bár Tolsztoj »Karenina Anna«-ja már 1951-ben korszerű művészi fordításban megjelent, de a »Háború és béke«, a »Feltámadás« még ma is csak a régi, elavult kiadásban olvasható. Nagyon várjuk Turgenyev, Goncsarov műveinek új fordítását is.

Különösen elhanyagolt a XX. század elejének irodalma. Az elmúlt korok, különösen az ellenforradalmi Horthy-rendszer kultúrpolitikája előszeretettel »karolta fel« ezeknek az éveknek dekadens, forradalomellenes irodalmát. Szinte sorozatban adták ki Andrejev Leonid és a véresszájú, szovjetellenességgel »fémjelzett« Mereskovszkij műveit. A felszabadulás a történelem süllyesztőjébe söpörte az orosz burzsoáziát és a cári rendszert szolgáló tollnokok műveit. Megujult könyvkiadásunk új, »cenzura mentes«, nagy példányszámú kiadásban a dolgozó magyar nép kezébe adta az orosz nép nagy lángelméjének, Gorkijnak műveit. Valójában Gorkij művei képviselik a XX. század elejének igazi irodalmát. De könyvkiadásunk megfeledezett arról, hogy a nagy proletár-író nem egymaga harcolt kora dekadens, ellenforradalmi irodalma ellen. A bolsevik párt és Lenin útmutatásai nyomán a később szocialista írókká fejlődő demokráta, haladó írók egész tábort gyűjtötte maga köré. Szerafimovics, Gyemjan Bednij és Vereszajev — hogy csak a legjelentősebbeket említsem — is ezek közé az írók közé tartozott. Szerafimovicsot még úgy-ahogy ismerik olvasóink, bár az 1917-es forradalom előtt írt művei nagyrészt ismeretlenek. De Gyemjan Bednij versei csak az antológiák kisszámú válogatásából ismerhetők meg. Bednij Majakovszkij mellett a korai proletárköltészet egyik jelentős képviselője. A bolsevik párt vezetői nagyra értékelték költészetének művészi-politikai jelentőségét. A szovjet líra kialakulásának megértéséhez ismernünk kell Bednij költészetének legjavát, ezért nagy örömmel fogadnánk, ha könyvkiadásunk Bednij műveit önálló kötetben tenné az olvasók asztalára. Szerafimovics és Bednij mellett Vereszajev neve jóformán ismeretlen előttünk. A korai — 1902-ben magyar nyelven kiadott — »Egy orvos vallomása« című regényén és a felszabadulás után megjelent Puskin-életrajzán kívül más művét nem ismerjük. Pedig a kilencszáz éves ezején írott regényei, a »Járvány«, »Fordulópont« és az orosz-japán háború nyomán keletkezett »Feljegyezés a háborúról« című regényei feltárják a korabeli orosz társadalmon belül folyó osztályharc lényeges elemeit. Mint szovjet író az Októberi Forradalom után alkotott műveiben, a »Zsákutcá«-ban és a »Nővérek«-ben az orosz értelmiség fejlődését ábrázolja. Az író a szovjet kormány 1943-ban Sztálin-díjjal tüntette ki. Vereszajev műveinek magyar nyelven való

megszóllaltatása új színekkel gazdagítaná a sokrétű szovjet irodalomról kialakított képünket.

A »Szovjet népek irodalmának bibliográfiája« 1951-es kötete nagy eredményt mutat a szovjet irodalomtudomány tolmácsolása terén is. Ebben az évben jelent meg a XIX. századi klasszikus orosz irodalom fejlődését bemutató »Az orosz irodalom története« Zercsanyinov—Rajhlin—Sztrazsev szerkesztésében és L. I. Tyimofejev »A szovjetorosz irodalom története« című műve. E két kézikönyv az első olyan szovjet irodalomtörténeti alkotás, amely a magyar olvasónak összefüggő, marxista elemzést nyújt a XIX. század klasszikus irodalma és a szocialista realista irodalom fő fejlődési vonaláról. Ezen túl jelentős módszertani segítséget nyújt kibontakozó marxista irodalomtörténetírásunknak is. Irodalomkritikánk számára nagy jelentőségű a Sztálin-díjas művekről írt kritikagyűjtemény és a szovjet íróknak az írókhoz és irodalomtörténészekhez egyaránt szóló kritikai tanulmányai is. Az 1951 óta eltelt másfél év alatt a Művelt Nép kiadásában megjelent »A kultúra mesterei« sorozat irodalomtörténeti monográfiáit mutatják, hogy könyvkiadásunk frissen tolmácsolja a szovjet irodalomtudomány legújabb eredményeit. Kár, hogy az Akadémiai Kiadó ilyen jellegű munkája még csak a tervezés állapotában van.

A bibliográfia 1951-es kötetének adatai a szovjet irodalomtudomány népszerűsítése terén elért eredmények mellett rávilágítanak irodalomtörténetírásunk és kritikánk hányosságaira is. Még mindig fehér hollóként hatnak a hazai szerzők tollából származó, a klasszikus orosz és a szovjet irodalom kiemelkedő egyéniségeivel vagy művészi alkotásaival foglalkozó cikkek és tanulmányok. Lukács György Fagyevjev »Tizenkilenc« és Makarenko »Az új ember kovácsa« c. regényeiről írt elemzése mellett (melyet sajnálatos módon a bibliográfia szerkesztői mechanikus besorolással egyszerű könyvismertetésnek nyilvánítottak) csak néhány nagyobb Gorkij- és Majakovszkij-elemzés látott napvilágot. Az azóta eltelt másfél év alatt — bár némi javulás mutatkozott — de lényeges változás nem következett be. Kritikánk szónéklül tért napirendre Belinszkij Puskin tanulmányainak megjelenése felett, pedig irodalomtörténetírásunk számára jelentős tanulságot nyújtanak a nagy forradalmi demokráta elemzése, a romantikáról kifejtett gondolatai. Az orosz klasszikus írók alkotásait, életművét elemző cikkek hiánya mellett szinte kiáltó, hogy egészen elvtelve jelentek meg elemző tanulmányok a szovjet írók egyes műveiről. Ezek az elemzések nemcsak az olvasókhoz hoznák közelebb a szocialista realista alkotásokat, hanem következteté-

seikkel segítenék fejlődőben lévő szocialista realista irodalmunkat.

Nagy élmény és komoly tanulságot jelentett olvasóinknak és irodalomtörténészeinknek Gorkij irodalmi tanulmányainak korábbi kiadása. De e helyes kezdeményezést sajnos még nem követték Gorkij irodalmi tanulmányainak további kötetei, pedig a Szovjetunióban a most befejezéshez közeledő harmadik kötetes Gorkij-kiadásban — mely nálunk is könnyen hozzáférhető — az írónak számtalan nagyon értékes tanulmánya jelent meg. A tanulmányok mellett nagy jelentőségű Gorkij hatalmas irodalmi levelezése is. A kortársirodalom szinte minden jelentősebb tagjával kapcsolatban volt. Csehovval folytatott levelezése egy egész kötetre való. Nagy nyereség volna számunkra, ha könyvkiadásunk Gorkij kritikái munkássága szélesebbkörű terjesztése mellett magyar nyelven hozzáférhetővé tenné — ebből az igen jelentős anyagból — az író önvallomásait, irodalmi kérdésekben kifejtett véleményeit, a művészet elvi kérdéseire vonatkozó nyilatkozatait. Irodalom-pedagógiai és írókritikusi szempontból igen eredményes volna, ha könyvkiadásunk megszólaltatná a nagy szovjet pedagógusnak, Makarenkónak és a nagy írónak, A. Tolsztojnak irodalmi tanulmányait. Makarenko cikkei — például »Az ifjúsági irodalom nevelő jelentősége«, »Az ifjúsági irodalom stílusa«, »Az ifjúság és az irodalom« című tanulmányai — ifjúsági irodalmunk legégetőbb kérdéseinek megoldásához adna segítséget.

A »Szovjet népek irodalmának magyar bibliográfiája« legújabb kötete összeállításában és szerkesztésében a korábbi kötetek beosztását követi. A kötet élére helyezi a szovjet népek irodalmáról megjelent összefoglaló jellegű művek bibliográfiai adatait, ezt követi a gyűjteményes művek, antológiák felsorolása. Az egyes írókról szóló részt megelőzik az ismeretlen szerzőktől származó, ill. folklorisztikus művek. A kötetet végül mutató rendszer zárja le. A bibliográfiai tudományos

értékét nagymértékben növeli az egyes művek eredeti orosz címének közlése. Ez a módszer lehetővé teszi az orosz irodalommal foglalkozók számára, hogy a bibliográfiában bizonyos műveket »visszakereshessenek«. A szerkesztők munkájának másik érdeme, hogy a folyóiratokban, újságokban megjelent egyes művek mellett az antológiákat, gyűjteményes ill. válogatott műveket felbontják és az ezekben közölt egyes verseket, novellákat vagy tanulmányokat az illető író neve alatt közlik. Kár, hogy e munkájukról az előszóban nem számolnak be részletesen, megelégednek egy általános megjegyzéssel: »Nemcsak az önálló kötetként megjelent művek bibliográfiája ez a mű, de a *könyvekben*, lapokban, műsorfüzetekben megjelent versek, novellák, cikkek adatait is tartalmazza.« [Kiemelve tőlem R. I.] A bibliográfiát forgató hamar felismeri a ki nem mondott szerkesztői elvet és örömmel használja fel ezt a segítséget. A kötetek »felbontásánál« azonban bizonyos következetlenséget találhatunk. Míg a szerkesztők — többek között — teljesen felbontották Gorkij, Lermontov, Puskin és Majakovszkij válogatott műveinek kötetét, addig Csehov novelláskötetét és drámai műveinek egy kötetét, továbbá Csernisevskij és Dobroljubov válogatott tanulmányainak a Szikránál megjelent kiadását nem bontották részekre. (Ez nyilvánvaló szerkesztési hiba, mert hiszen éppen maguk a szerkesztők állították össze a Művelt Nép kiadásában megjelent Jermilov »Csehov« monográfiája végén közölt Csehov magyar nyelven megjelent műveinek bibliográfiáját. Ebben az összeállításban az említett Csehov művek novella- illetve drámaanyaga is megtalálható.)

A »Szovjet népek irodalmának magyar bibliográfiája« jelentős értékű bibliográfiai kiadványaink sorában. Használhatóságát azonban még jobban elősegítené, ha a mű egy fél- vagy háromnegyed évvel az illető naptári év lezárása után már megjelenhetne.

Rejtő István

NAGY LAJOS : VÁLOGATOTT ELBESZÉLÉSEK

Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1953.

A kötetet, mely gazdag írói pálya terméséből ad ízelítőt, a Szépirodalmi Könyvkiadó az író hetvenedik születésnapja alkalmából jelentette meg. Nagy Lajos még a »békeidőben«, a »ferencjózsefi« korban kezdte meg működését s az első elismerő szó azt a művészi és emberi szilárdságot illetheti, amellyel az író a sok buktatót, mellékutat kínáló

évtizedeket végigküzdötte. Egyetlen úton járt fellépésétől kezdve, s így érhetett mind magasabbra, meggyőződésén nem ejtett foltot a hivatalos irodalom leggyilkosabb módszere: az agyonhallgatás, a közöny sem. Legnemesebb szándékkal nyúlt anyagához, az igazat akarta megmutatni, minden cicoma és sallang nélkül, gyűlölte az öncélú elme-